

Arne H. Rolijordet

DET RØDGRØNNE REGJERINGSEKSPERIMENTET – SETT FRA GRASROTA I FAGBEVEGELSEN

De siste par tiårene har fagbevegelsen i Vesten blitt tvunget på defensiven. Da Gerd Liv Valla og LO inviterte til «Den lange valgkampen» foran Stortingsvalget i 2005 utløste dette en etterlengtet mobilisering på grunnplanet i fagbevegelsen mot denne utviklingen. Resultatet ble regjeringsskifte og tro på at det nå kunne gå an å forandre verden. Og innledningsvis så det faktisk ganske oppløftende ut.

Noe av det første den nye regjeringen Stoltenberg gjorde var å reversere de siste endringene i Arbeidsmiljøloven. De gjeninnførte grunnavgift på engangsemballasje noe som er avgjørende for antall arbeidsplasser i bryggeribransjen. De stanset privatiseringsprosessen i NSB og satte foten ned for flere privatskoler. Symbolverdien av disse tiltakene var stor, og høyresida raste. Skulle styrkeforholdet mellom klassene virkelig endre seg på grunn av valgresultatet?

Men så stoppet det hele nærmest opp, og i løpet av et par år begynte det å bli vanskelig å se hvilken fornyelse av norsk politikk det rødgrønne regjeringseksperimentet representerer. Kapitalkreftene ble ikke stagget gjennom en *ny næringspolitikk*, og *pensjonsreformen* innebærer svekkelse av velferdsstaten og utvidelse av markedet. Den *demobiliseringa* av fagbevegelsen dette medfører, er høyst problematisk for alle som vil unngå at FrP og Høyre tar over makta ved Stortingsvalget i 2009. I det følgende vil jeg drøfte disse tre poengene nærmere.

Den økonomiske basis upåvirket av regjeringsskiftet

Næringspolitikk er et undervurdert politikkområde i Norge. Det er først og fremst på den næringspolitiske arena en kan endre den økonomiske *basisen* i et samfunn. I den politiske debatten er det mange spørsmål som opptar folk flest og som får stor oppmerksomhet, alt fra bensinpriser til skolepolitikk og eldreomsorg. Politikk dreier seg om velferdsstaten og hvordan vi har det i hverdagslivet. Men dersom målet med den politiske virksomheten er å påvirke *styrkeforholdet mellom klassene*, må en bevege seg inn på *næringspolitikens* område og endre denne.

Næringspolitikken

Marxistene har alltid ment at det er produktivkreftene og produksjonsforholdene, samfunnets økonomiske basis, som er grunnlaget for samfunns-

strukturen og klasseforholdene. Økonomien, arbeidsplassene blir det grunnleggende. All politikk er en avledning og dels en gjenspeiling av dette.

Globaliseringen og turbokapitalismen stiller nå spørsmålet om mennesketens framtid på spissen. Den eksisterende, dvs. manglende, næringspolitikken blir en viktig del av dette bildet. Skal de norske industribedriftene eies av norske eller utenlandske kapitalinteresser, fører grensehandelen til at våre arbeidsplasser blir nedlagt, vil endringer i de internasjonale handelsreglene (WTO-forhandlingene) føre til nedleggelse av norsk landbruk og at næringsmiddelindustrien dermed forsvinner? I hvor stor grad skal Norge foredle sine egne råvarer og basere seg på egen industri, og i hvor stor grad blir vi avhengige av det internasjonale handelsregimet? Bidrar dagens politikk til å forsterke klimakrisa? (Den pågående finanskrisa kommer utvilsomt til å medføre en ny omgruppering blant de store internasjonale selskapene og dermed forsterke disse motsigelsene.)

Sett i forhold til næringspolitikken strategiske betydning har de siste næringsministrene vært påfallende anonyme. Slik må det også bli når dagens politikk der markedet skal kunne utvikle seg fritt, har fratatt norske myndigheter mulighetene til å gripe inn når ting går på tverke. På fagspråket heter det at «verktøykassa har blitt tømt».

Sett fra de ansattes synsvinkel i industrien har denne påståtte mangelen på redskap i verktøykassa lenge vært vårt viktigste ankepunkt mot den rådende markedsliberalismen i næringsdepartementet. For næringspolitikk kan godt være pågående selv innenfor den eksisterende samfunnsformasjonen. Men dette krever at politikerne våger å utfordre maktinteresser og ideologiske posisjoner.

Håp om endring

Etter regjeringsskiftet høsten 2005 var det derfor mange som satte sin lit til at de rødgrønne faktisk ville sette slike spørsmål på dagsorden. Det var blant annet for å bidra til å fylle opp igjen verktøykassa at NNN i Oslo inviterte næringsminister Odd Eriksen til konferanse. Tillitsvalgte fra Freia, Tine, Tiedemann, Arcus og Ringnes sto klar til å holde innledninger om sentrale temaer for våre bransjer. På landsbasis utgjør nærings- og nytelsesmiddelproduksjonen 20% av industrisysselsettingen (53.000 av 270.000), og på tross av mange nedleggelse de siste årene utgjør vi fortsatt nesten en tilsvarende andel av industriarbeidsplassene i Oslo-regionen.

Flere av de sentrale tillitsvalgte har lang fartstid i våre bransjer, og de har opparbeidet seg en betydelig kompetanse på hvor det brenner mest i forhold til de ulike bedriftene. Vi hadde derfor mye på hjertet og en betydelig faktamengde å formidle til den politiske ledelsen i departementet. Via NNN sentralt ble de derfor invitert til å møte oss. Tid og sted var avklart i god tid (konferansen skulle holdes på Tine), og da datoen ikke passet endret vi dette

til en mer åpen invitasjon der Eriksens folk kunne avgjøre datoen selv. Men fortsatt hadde de ikke anledning til å prioritere dette.

Etter flere måneders venting på et positivt svar endte det hele med at undertegnede skrev en kronikk i avisa *Klassekampen*. Nå kom det da endelig et slags svar fra statsråden. Men han var fortsatt ute av stand til å gå reelt inn i de problemstillingene vi ville drøfte.

Problemstillingene

Marxister har gjerne sett på industriarbeiderne som de egentlige verdiskaperne under kapitalismen, og industrikapitalen har utvilsomt vært ledende blant de ulike kapitalgrupperingene. De har lagt føringene i NAF og NHO, og sosialdemokratiet har historisk sett først og fremst forholdt seg til dem.

Det har vært mindre kjent og forstått at frisleppet av markedskreftene gjør finanskapitalen og handelskapitalen til de førende delene av kapitalmakta. Konkret gir dette seg utslag i dels raske eierskifter på nasjonalt og internasjonalt plan, og dels ved de rammevilkårene og leveringsbetingelsene dagligvareindustrien nå opererer under. Disse endringene har store deler av sosialdemokratiet ikke tatt inn over seg.

Vi så det i forhold til Hydros salg av Freia i sin tid, så vel som under Orklas salg av Ringnes til danske Carlsberg i 2004. Norske myndigheter hadde ingen egen oppfatning av saken, og LO var handlingslammet.

Og hva med konkurranseforholdet mellom industri- og handelskapital? De store dagligvarekjedene har snart tatt over all distribusjon fra leverandørindustrien som dermed kommer i et sårbart avhengighetsforhold til handelskapitalen og i skvis mot trusselen om import av billigere produkter. Konsentrasjonen av handelskapitalen i et fåtall monopoler ble på begynnelsen av 1990-tallet ønsket velkommen av myndighetene. Antakelsen var at en bedre forhandlingsposisjon for handelsnæringen ville presse prisene ned og føre til lavere inflasjon. Så fikk heller noen industriarbeidsplasser ryke.

Konsekvensene opplever leverandørene ved den årlige avtalerevisjonen. Hvis en ikke godtar kjedenes betingelser, får en fort stifte nærmere kjennskap med begrepet *de-listing*. En opplever rett og slett at det en produserer ikke lengre blir kjøpt inn. Det er først og fremst de mindre leverandørbedriftene som opplever dette, men også de store bedriftene som baserer seg på kjente merkevarer kan bli utsatt for denne form for «konkurranse». Hvordan kjedene spilte Synnøve Finden ut mot Tine er et godt (men lite forstått) eksempel.

Konkurransetilsynet var i saken med Tine ensidig opptatt av påstandene om at Tine kjøpte seg plass i hyllene. I virkeligheten er det dagligvarekjedene som forlanger ulike typer rabatter fra leverandøren for å unngå *de-listing*. Konkurransetilsynet begrenser sin virksomhet til en (tilsynelatende) kontroll av konkurransesituasjonen. Hensynet til landets behov for en egen næringsmiddelindustri og opprettholdelse av våre arbeidsplasser står ikke på deres agenda ut fra gjeldende forskrifter. For de som mener at det er riktig å

oppretholde en norsk produksjonsbase for nærings- og nytelsesmidler, blir det derimot viktig å begrense dagligvarekjedenes makt over hvem som skal få levere. Nå kan vi også legge til at det samme gjelder de som av miljøhensyn er opptatt av å redusere transporten og styrke andelen «kortreist mat».

Disse og flere andre problemstillinger ønsket de tillitsvalgte å diskutere med næringsministeren. Det viste seg altså ikke å være mulig, og skuffelsen over departementets holdning til denne type henvendelser ble stor blant flere av de tillitsvalgte som nettopp hadde trodd at det nå skulle bli mulig å få gjennomslag og snu deler av de negative trendene i statsapparatet.

I hvor stor grad denne episoden skyldtes at oppgaven som statsråd var for stor for Odd Eriksen vet jeg ingen ting om. Men Eriksen ble som kjent etter hvert skiftet ut med Dag Terje Andersen, den eneste i regjeringa med arbeiderbakgrunn. Forventningene ble store nok en gang, ikke bare til kontakten med grasrota, men også til at vi skulle få et helt annet og mer offensivt trøkk fra Næringsdepartementets side. Etter et par år er det neppe noen som vil si at Andersen leverte i forhold til forventningene. Sommeren 2008 ble han så byttet ut med Sylvia Brustad, etter at Stoltenberg måtte legge regjeringsskabelen på nytt på grunn av Åslaug Hagas sorti fra rikspolitikken, uten at det var egnet til å gjøre oss mer optimistiske.

På en næringspolitisk konferanse i regi av LO Oslo 18. januar 2007, fikk vi riktignok omsider stilt Andersen noen av de spørsmålene som opprinnelig var tiltenkt Eriksen. Andersen måtte forlate konferansen før han fikk svart. En av statssekretærene sa at spørsmål vedrørende Konkurransetilsynet tilhørte fornyingsminister Grande-Røys.

En «snuoperasjon»?

Den prinsipielle siden ved denne saken er i og for seg ikke om departementets ledelse har anledning til å delta på en konkret konferanse. Det viktige er hvordan de tenker i forhold til utviklingen av næringspolitikken generelt. Hvis markedet fortsatt skal få lov til å utvikle seg og regjere fritt, vil flere av våre industribedrifter gå over ende i løpet av få år. For å unngå dette er det altså nødvendig med en «snuoperasjon».

Og det var akkurat dette de «rødgrønne» partiene lovet under Stortingsvalgkampen i 2005. Selv om Soria Moria-erklæringen ikke inneholder det gamle slagordet «mer styring – mindre marked», var det denne ideologiske holdningen som lå til grunn for valgkampen. Dette var den viktigste grunnen til at fagbevegelsen satte inn store ressurser for å få til et maktskifte. Men Soria Moria-erklæringen svarte ikke på dette kravet fra fagbevegelsen. Der het det i stedet blant annet følgende:

«Næringslivet er avhengig av at det føres en økonomisk politikk som sikrer konkurranseevnen. Vi vil gi stabile, forutsigbare og konkurranse-dyktige rammebetingelser, og føre en aktiv næringspolitikk hvor staten er engasjert i partnerskap med næringsliv og arbeidstakerne. Vi vil etablere

gode rammebetingelser som bidrar til innovasjon og nyskaping. Det offentlige virkemiddelapparatet skal styrkes og være en fleksibel partner, ikke et byråkratisk hinder for næringslivet.»

I underkapitlet om industripolitikken heter det tilsvarende uforpliktende at en vil «ta vare på og videreutvikle industrien, og samtidig bidra til å utvikle ny industriell virksomhet».

De sju-åtte sidene med næringspolitikk i Soria Moria-erklæringen inneholder sjølsagt en rekke gode enkelttiltak, bestemt av viljen til å administrere kapitalismen. Som helhet representerer den en de facto abdisering i forhold til selve tanken om å bruke næringspolitikken til å skape visjoner om et nytt og bedre samfunn. Fagbevegelsen forventet seg noe mer enn det vi har fått. Uviljen mot å reservere seg mot EUs tjenstedirektiv eller å styrke arbeidet mot sosial dumping bare forsterket hovedinntrykket. Den rødgrønne regjeringens intensjon er ikke å endre styrkeforholdet mellom klassene i Norge eller begrense markedskreftenes frie spill.

På en akse fra høyre til venstre finnes det flere alternative innfallsvinkler og ideologiske holdninger innenfor det næringspolitiske saksfeltet. Klassekreftene nasjonalt og internasjonalt står slik at det i dag er umulig å «styre kapitalen» direkte uten en gjennomgripende sosial revolusjon. Men det går fortsatt an å påvirke rammebetingelsene slik at vi opprettholder en norskeid næringsmiddelindustri basert på videreforedling av landets egne råvarer, våre fiske- og landbruksprodukter. Det er sjølsagt også mulig å bekjempe sosial dumping, rydde opp i kriminelle forhold i hotell- og restaurantbransjen og bygge ut infrastrukturen for å føre mer av transporten over på banenettet. En slik offensiv strategisk holdning og bevisst politikk ville ha bidratt til å opprettholde visjonene om en ny kurs og dermed også trykket nedenfra.

I stedet kan en mistenke de som forvalter Soria Moria-erklæringen for å tenke at en nettopp ikke ønsker å sette grasrota i bevegelse. «Snuoperasjonen» får begrense seg til overbygningsfenomener som Arbeidsmiljøloven og friskoler, men den økonomiske basis og markedet holder vi oss unna. Det er påfallende hvordan regjeringens tiltak for å motvirke finanskrisa har som premiss at markedøkonomien skal overleve. Det finnes ingen perspektiver utover rammene for dagens samfunnssystem, selv om tendensen til gjenoppbygging av keynesianismen har som positiv effekt at offentlig sektor styrker seg på kort sikt.

Faktisk har en fram til finanskrisa dukket opp ikke bare holdt seg unna markedet i stedet for å styre det, men utvidet det. Den pågående pensjonsreformen står i fare for å punktere venstrefløyen i fagbevegelsen som nødvendig drivkraft for fortsatt rødgrønn regjering.

Pensjonsreformen rammer dagens unge arbeidstakere

Pensjonsreformen er sannsynligvis den enkeltsaken som har størst potensial til å svekke forbindelsen mellom arbeiderklassen og det rødgrønne regjeringssprosjektet. Selv om pensjonsreformen ofte markedsføres med uttrykk som at «alle skal få mer i pensjon», «det skal lønne seg å jobbe», «ingen skal bli minstepensjonister» osv., er det ingen tvil om at hensikten med reformen er å redusere statens utgifter til pensjoner. I stedet har vi fått en lov om obligatorisk tjenstepensjon og folk blir oppfordret til i større grad enn i dag å spare til sine framtidige pensjoner. Finansnæringen og forsikringskapitalen jubler. Retorikken kan bare karakteriseres som pensjonspolitisk «nyttale».

Den svekkelsen av velferdsstaten dette representerer er svært alvorlig. I tillegg står det kamp om fordelingsprofilen i den nye folketrygden. Det er grunn til å minne om at flertallet i Pensjonskommisjonen i sin innstilling av 13. januar 2004 – *Modernisert folketrygd* – la opp til en direkte sammenheng mellom innbetaling av pensjonspremie og utbetalt pensjon. I forhold til dagens folketrygd ville dette medføre en gigantisk overføring av midler fra lavtlønte til høytlønte.

SVs representant i kommisjonen, daværende nestleder Henriette Westhrin, hadde en annen modell kalt «universell folketrygd». Her var fordelingsprofilen annerledes. Dette fikk den positive effekten på debatten etter kommisjonens framlegg at sosialdemokratene etter hvert fravek denne siden av ideen om sammenheng mellom premiebelastning og pensjonsuttak (selv om de beholdt den når det gjelder størrelsen på «pensjonsformuen» og antall opptjeningsår). Også de borgerlige partiene ga sin tilslutning til en mer tradisjonell fordelingsprofil i det som tilslutt ble pensjonsforliket på Stortinget.

På tross av presset fra blant andre LO og SV i denne sammenheng er det allikevel ingen tvil om at pensjonsreformen har en sosial slagside som rammer folk i vanlige, spesielt dårlig betalte manuelle yrker. Dette har kommet godt fram i fokuset rundt virkningen av pensjonsreformen på AFP-avtalen, men den nye folketrygden vil først og fremst ramme dagens unge arbeidstakere. Selv om en skulle greie å jobbe fram til fylte 67 år og komme godt ut i pensjonsopptjeningen isolert sett, må en regne med en svekkelse av framtidens pensjoner, nærmest for hvert nytt årskull som går av.

Levealdersjustering

For det første vil pensjonene bli redusert dersom gjennomsnittlig levealder i Norge øker. Det er dette som kalles «levealdersjustering». For å unngå tap i pensjon må du jobbe 8 måneder lenger for hvert år levealderen stiger. Alt tyder på at dette vil skje i tida framover. Statsminister Jens Stoltenberg sa i sin nyttårstale 1. januar 2008 at levealderen nå øker med ett år for hvert femte år som går. I så fall kan vi se for oss sjokkerte reaksjoner de neste 10-15

årene etter hvert som nye årskull tar seg en tur til NAV for å få foretatt en serviceberegning av hvor stor pensjon de har tjent opp.

Dårligere indeksering

De siste årene har pensjonene blitt regulert opp (indeksert) tilsvarende gjennomsnittlig lønnsøkning. Pensjonistene har dermed fått ta del i den real-lønnsøkningen som har kommet arbeidstakerne til gode. I framtiden blir det slutt på dette. Fra 2011 skal de utbetalte pensjonene kun indeksreguleres 0,75% lavere enn gjennomsnittlig lønnsutvikling. Pensjonistene vil derfor gradvis sakke akterut i forhold til de yrkesaktive.

Denne ordningen skal *lovfestes* i den nye folketrygdloven. Det vil derfor ikke bli mulig for politikere som ønsker å gjøre seg populære å endre på dette gjennom tilfeldige flertall på Stortinget. Pensjonsforliket disiplinere samtlige partier, unntatt FrP (og Rødt).

Alleårsregelen

I dag er det pensjonspoengene fra de 20 beste årene som bestemmer nivået på pensjonene. I framtiden skal alle år telle likt. Også de dårlige årene da du var delvis arbeidsløs, passet unger eller drev med (etter-)utdanning skal telle med. I en viss forstand vil vi da i stedet få en slags «versteårsregel»!

Den nye folketrygden vil gjelde fullt ut for alle som er født etter 1963. De som er født mellom 1954 og 1963 vil delvis bli rammet av de nye reglene (proratarisk med 10% pr. år), mens de som er født før 1954 får beregnet pensjonen fra folketrygden som før.

AFP-saken: På kollisjonskurs med fagbevegelsen

Den pågående pensjonsreformen har skapt stor uro i fagbevegelsen. Denne uroen toppet seg rundt spørsmålet om framtidens AFP-pensjoner. Her ble forholdet mellom fagbevegelsen og den rødgrønne regjeringen satt på spissen, men det er samtidig et spenn mellom hva som rører seg på grunnplanet og holdningen hos de sentrale aktørene.

Premisset ble lagt allerede under tariffoppgjøret i 2006 der det heter i Riksmeklingsmannens skisse til løsning for verkstedoverenskomsten:

«Under henvisning til Statsministerens brev er partene innforstått med at prosessen med å komme frem til en tilpasning av AFP-ordningen må være sluttført så tidlig at arbeidstakerne innen rimelig tid kan forberede seg på et tilpasset system, og slik at det er tid til lovmessige og systemmessige tilpasninger før ny folketrygd innføres i 2010. Dette tilsier at partene bør drøfte de praktiske tilpasninger i 2008.»

Et offentlig oppnevnt utvalg skulle så legge fram sine konklusjoner før 31. desember 2007. Det knyttet seg stor spenning til dette utvalget, selv om det i departementets mandat til utvalget også var lagt klare føringer:

«Når det innføres en fleksibel modell med mulighet for uttak av pensjon i folketrygden fra 62 år, må regelverket for AFP tilpasses dette. (...) Videre må en tilpasset AFP-modell understøtte de målene som er satt for et nytt pensjonssystem, bl.a. slik at det lønner seg å stå i arbeid etter fylte 62 år...»

Dynamikken i pensjonsreformen fungerer nettopp slik at det vil lønne seg å fortsette å stå i arbeid. Dette er ikke mulig å tilpasse uten at de som velger å gå av med AFP fra fylte 62 år vil tape store penger. Den underliggende uroen rundt de praktiske konsekvensene av en tilpasning medførte at representantene fra fagbevegelsen kom på kollisjonskurs med departementet. Utvalget måtte derfor be om forlenget frist, og løsningen ble en utredning med tre ulike alternativer uten anbefaling.

LOs holdning i denne sammenheng ble til en viss grad påvirket av vedtakene på Fellesforbundets landsmøte høsten 2007. Fellesforbundet innbefatter blant annet tidligere Jern og Metall som i sin tid var det LO-forbundet som første gang forhandlet fram AFP-ordningen. Den gjorde det mulig for ansatte i bedrifter med tariffavtale å gå av med pensjon allerede fra fylte 62 år uten at en tapte noe. Begrunnelsen for dette var enkel: *en skal ikke tape pensjon om en har blitt utslitt gjennom et langt arbeidsliv*. Slik sikret LO en såkalt «verdig» avgang fra arbeidslivet gjennom at medlemmene unngår en langvarig byråkratisk prosess med å søke uføretrygd.

Pensjonsreformen

Ettersom pensjonsreformen innebærer at alle år heretter skal telle likt, vil en få høyere pensjon jo lengre en står i arbeid. Dette slår beina under dagens AFP-ordning som medfører at en har fått beregnet pensjonen som om en var 67 år selv om en går av ved fylte 62.

Med pensjonsreformen vil derimot en som går av for tidlig, tape opptjeningen i de resterende årene. I tillegg blir den oppsparte pensjonen gjennom yrkeskarrieren beregnet til å vare et visst antall år (gjennomsnittlig gjenværende levetid) etter offisiell pensjonsalder. Pensjonsalderen vil så flytte seg fra dagens fylte 67 og utover etter hvert som levealderen øker. Tidligere avgang fra yrkeslivet medfører at «pensjonsformuen» må spres utover tilsvarende flere år. Det ble regnet ut at for en arbeidstaker med et gjennomsnittlig lønnsnivå hele yrkeskarrieren igjennom vil tapet være minst i størrelsesorden 50–60.000 kr. i året i forhold til dagens AFP. Og dette tapet vil vare livet ut. Alle beregninger som ble gjort av Aksjon Forsvar AFP tilsier imidlertid at for den gjennomsnittlige arbeidstaker er det en differanse mellom de 20 beste årene og samtlige år på 10–15%. Det virkelige tapet blir dermed større.¹

Umulig forhandling

Det er dette som gjorde at forhandlingene i det oppnevnte utvalget ble helt umulige. Hvem skulle dekke dette tapet? Staten? Arbeidsgiverne? LOs egne medlemmer gjennom å avstå fra lønnstillegg?

Det var her landsmøtet i Fellesforbundet kom inn og i utgangspunktet begrenset LO-ledelsens handlingsrom. Fellesforbundet vedtok enstemmig som krav til forhandlingene at en reduksjon i ytelsene til framtidens AFP-pensjonister overhodet ikke kunne aksepteres. De viste blant annet til LO-kongressens vedtak fra mai 2005 der det het at opprettholdelse av AFP-ordningen på dagens nivå var en forutsetning for at LO kunne akseptere pensjonsreformen i det hele tatt.

Kravene fra Fellesforbundets landsmøte

- AFP-tillegget skal utformes slik at de som ikke har arbeidsinntekt etter avgang som AFP-pensjonist skal ha en pensjon på dagens nivå livet ut;
- AFP-tillegget skal heves når det er nødvendig for å kompensere for eventuelle fremtidige levealdersjusteringer;
De spesielle skattefordeler som AFP-pensjonister har i dag skal inngå som en del av statens samlede bidrag til AFP;
- AFP-tillegget skal kompensere for manglende lønnsregulering i folketrygden. Dessuten skal folk som har hatt lav gjennomsnittslønn eller jobbet mye deltid sikres like gode muligheter til å benytte seg av AFP-ordningen som i dag.
- AFP må finne sin løsning i en felles opptreden fra alle LO-forbundene basert på kongressens vedtak og landsmøtets krav, og alle forbundets medlemmer skal gis adgang til å stemme over resultatet i en uravstemning.
(Noe forkortet)

På LO-kongressen i mai 2005 var det nemlig stor motstand mot pensjonsreformen. Da redaksjonskomiteen behandlet sitt forslag til uttalelse om saken, ble det forhandlet fram et kompromiss der det bl.a. het følgende som krav til Stortingsmeldingen om ny folketrygd: «Sikre dagens AFP-ordning videreført».

LO-kongressen uttalte videre at en ønsket «et arbeidsliv som gir bedre muligheter til senioren og ikke gjennom kutt i AFP-ordningen livet ut for de som har behov for å gå av før ordinær pensjonsalder.» På bakgrunn av slike formuleringer fikk AP-ledelsen den nødvendige fullmakt til å gjennomføre pensjonsreformen med knapt flertall. LO-kongressen, kanskje landets mest representative forsamling for grasrota, hadde neppe tenkt seg noe annet enn at dette sikret AFP-avtalen for framtida.

Streik?

Uroen rundt spørsmålet tiltok utover vinteren og våren. LOs representantskap vedtok 19. februar 2006 å gå inn for samordnet oppgjør. Tariffavtalene var allerede sagt opp med virkning fra 31. mars. Det ble som ventet brudd i forhandlingene, oppgjøret gikk til mekling og streik ble varslet for 40.000 arbeidstakere i privat sektor fra 2. april. Alt lå med andre ord til rette for en konflikt om følgene av pensjonsforliket på Stortinget.

Samtidig gikk debatten om hva slags løsning som var mulig. Formelt rettes tariffkravene til motparten, NHO. Arbeidsgiverforeningen har konsekvent fremholdt at det ikke var mulig å innfri Fellesforbundets og LOs krav. Politisk ble de støttet av både Fremskrittspartiet og Høyre som flere ganger har slått fast at AFP i sin nåværende form som en generell tidligpensjonsordning for LOs medlemmer, ikke kan opprettholdes. Regjeringen var på sin side en nødvendig tredje part i AFP-avtalen, og hver gang statsminister Jens Stoltenberg eller arbeidsminister Bjarne Haakon Hansen uttalte seg, understreket de arbeidslinja. Finansminister Kristin Halvorsen holdt klokkelig kjeft.

Mulighetene for streik presset sjølsagt Regjeringen kraftig. For AP var det om å gjøre å unngå streik, mens det for LO-ledelsen samtidig var tvingende nødvendig å komme tilbake med et resultat som ikke ble nedstemt på grunnplanet. Målsettingen var hele tiden å oppnå en løsning som kunne fremstilles som innfrielse av LOs krav.

«Sliterne»

Det ble lenge gjort forskjellige krumspring for å berolige LOs medlemmer rundt dette spørsmålet. Regjeringspartiene bedyret at de gikk inn for en AFP-ordning som sikrer «sliterne» en verdig avgang fra arbeidslivet. Dette ble gjentatt i alle offentlige uttalelser fra AP-toppens side. Spørsmålet blir jo da hva som egentlig menes med dette uttrykket?

Med uttrykket «sliterne» mener en gjerne folk som har stått i arbeid fra de var helt unge, for eksempel 15-16 år. Det en da teoretisk kunne gjøre var å slå sammen alder og antall år i arbeidslivet. Hvis du begynte da du var 17, vil du ved fylte 62 ha til sammen 107 år (62 + 45). I de offentlige tjenstepensjonsordningene finnes det noen slike varianter. Denne løsningen har imidlertid den svakheten at svært få kvinner vil tilfredsstille et slikt krav fordi de aller fleste vil ha flere år utenfor arbeidslivet på grunn av omsorg for unger. I et utspill på kronikkplass i *Klassekampen* 27.02.2006 foreslo leder i Oslo SV, Heikki Holmås, flere alternativer i denne retning, bl.a. ulik levealdersjustering for ulike yrkesgrupper. (Levealdersjusteringen av pensjonene gjelder det enkelte årskull ved økt gjennomsnittlig levealder, mens vi jo vet at det er yrkesvalget som avgjør den faktiske levealder.)

En kunne også tenke seg at det fremtidige AFP-tillegget som skulle dekke opp differansen mellom den nye folketrygden og gammel AFP-ordning, bare utbetales for et begrenset antall år. Det kom bl.a. opp et forslag om 15 år i

denne sammenheng. En slik løsning ville ha den svakheten at en som går av ved fylte 62 år da blir minstepensjonist fra fylte 77.

En annen mulighet var sjølsagt at de fagorganiserte avsto fra lønnstillegg, og at dette i stedet ble puttet inn i AFP-fondet som i dag finansierer AFP-pensjonene i tillegg til statens bidrag. Men dette ville nok LOs medlemmer ha takket nei til.

Et mer akseptabelt forslag var å forbeholde en god AFP-pensjon til de som ikke hadde noe reelt valg om å fortsette i arbeidslivet. Dette kunne en oppnå ved å blokkere muligheten til andre inntekter utenom pensjonen. De som har krefter til fortsatt delvis yrkesdeltakelse ville i så fall få en betydelig dårligere pensjon.

Slik gikk spekulasjonene om hvordan et teoretisk anbefalt forslag kunne se ut. For venstreopposisjonen i fagbevegelsen var det vanskelig å se for seg noe annet enn streik som et første utfall av tariffoppgjøret. De færreste antok at resultatet ble et fullstendig knefall for prinsippene i pensjonsreformen.

Det anbefalte meklingsforslaget

Mens dagens AFP ivaretar interessene til de som går av ved fylte 62 år eller i løpet av de neste fem årene, vil «nye AFP» premiere alle som utsetter avgangen fra arbeidslivet. Riksmeklingsmannens forslag til løsning mellom partene i siste time før meklingsfristen gikk ut inneholder hovedtrekkene i den nye ordningen. I statsministerens svarbrev til partene som er vedlagt meklingsløsningen, kom de siste detaljene på plass. (Hvor mye av dette som var resultat av reell tautrekking og hvor mye som var avtalt spill, kan vi sjølsagt spekulere rundt.)

For arbeidstakere som er omfattet av en tariffavtale med AFP-ordning vil en heretter fram til fylte 69 opparbeide et ekstra pensjonstillegg på 0,314% pr. år. Akkurat som i den generelle nye folketrygden øker dermed pensjonsformuen for hvert ekstra år i arbeidslivet både gjennom økt opptjening og kortere beregnet gjenstående levetid etter pensjoneringen. Den eneste begrensningen er at en må gå av før fylte 70 år (!)

I virkeligheten setter nyordningen dermed den gamle AFP-ordningen på hodet. De som er utslitt, taper og de som kan jobbe lengre vinner. Ordningen sukres med at den enkelte kan jobbe så mye en vil ved siden av pensjonen uten at å få den avkortet slik AFP-pensjonistene blir utsatt for i dag (beløpsgrense på 15.000 kr. pr. år). Her vil det nok imidlertid måtte komme forskrifter som begrenser mulighetene for lukrativ spekulasjon i det framtidige pensjonssystemet. Fristelsen vil jo ellers bli stor for å pensjonere seg i en jobb og starte på nytt i en annen.

«Nye AFP» skal innføres gradvis ved at de eldste årskullene skjermes gjennom ulike kompensasjonstilskudd for deler av levealdersjusteringen og de andre reguleringsmekanismene i den nye folketrygden. De som er født i perioden 1954–1962 vil få en økende andel av ny ordning (10% pr. år). 1963-

årskullet som er 62 i 2025 og senere årskull får derimot den nye ordningen fullt ut.

Hvor ille nyordningen slår ut har vi nå faktisk Arbeids- og Inkluderingsdepartementets egne tall for å bedømme. I et tillegg til «Høringsnotat av 28. jan. 2008 om ny alderspensjon» datert 8. mai finner vi for eksempel en tabell på side 15 som viser hvor stor den nye pensjonen blir for en person født i 1958 med en jevn inntekt i alle år på 5G. I dag er dette 335.000 kr. og tilsvarer gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Det er sjølsagt en god del av LOs medlemmer som ligger rundt en slik årsinntekt, men her forutsetter en altså at dette nivået har holdt seg stabilt i hele yrkeskarrieren. Det har ikke vært noen år med deltid eller i arbeidsløshet. Da vil vedkommende i den nye ordningen fra fylte 62 år etter 40 år i jobb få en årlig pensjon på 129.000 kr. Så kan en spørre seg sjøl hvem som har råd til et slikt inntektstap? Men hvis en jobber i 45 år til fylte 67 blir pensjonen derimot på 173.429 kr. Det er et hakk bedre, men fortsatt bare 52% av tidligere inntekt.

Eksemplet viser hvordan «Nye AFP» premierer de friske og straffer de utslitte og syke. I stedet for en «verdig avgang» må den enkelte vurdere hvor mye krefter en har igjen opp mot hvor stor pensjonen kommer til å bli. Hvordan LO får dette til å bli at vi har fått «en bedre AFP-avtale enn i dag» (informasjonsheftet til uravstemningen) er helt uforståelig.

Misforholdet forsterkes ytterligere ved det poenget at mange ikke vil ha rett til å ta ut AFP fordi *pensjonen deres havner under minstepensjonsnivå*. I samme tilleggsnotatet fra departementet (side 9) går det frem at bare rundt 64% av yrkesaktive kvinner i privat sektor vil ha rett til å ta ut full AFP i 2010 selv om en medregner AFP-påslaget. Grunnen er at et gjennomsnittlig lønnsnivå på 211.000 kr (2007-tall) i 40 år nettopp ikke lar seg oppnå for folk med mye deltid og lengre perioder med arbeidsløshet.

Inntektskravet for å kunne gå av med førtidspensjon er for øvrig ytterligere skjerpet gjennom årets trygdeoppgjør. Den store økningen i minstepensjonsnivået har som bivirkning at folk må ha tjent enda mer gjennom yrkeskarrieren for å få lov til å gå av så «tidlig» som ved fylte 62 år.

De «100 milliardene»

På tross av disse mekanismene raljerte den borgerlige opposisjonen på Stortinget etter meklingsforslaget over Stoltenberg og Regjeringen som hadde strødd om seg med 100 milliarder kroner som var tatt fra oppgaver til barn og unge! Taktisk bidro dette til Ja-flertallet i den etterfølgende uravstemningen i LO fordi LO-ledelsen kunne framstille AFP-ordningen som et godt resultat.

I virkeligheten var disse milliardene en ren bløff. I forbindelse med pensjonsforliket på Stortinget 23. april 2007 ble det anslått at innsparingene i folketrygden ville beløpe seg til 198 milliarder kr. fram til 2050. I januar 2008 kom regjeringens forslag til lovendringer og et tilhørende høringsnotat om pensjonsreformen. Raskere økning av levealderen enn opprinnelig forut-

satt medførte en beregnet innsparing på 400 milliarder kr. på grunn av tilhørende mer brutal levealdersjustering av pensjonene (forholdstallet økte fra 0,5 til 1% de første årene.) Gjennom tautrekkingen mellom partene under meklingsinnsparingen ble forholdstallet igjen redusert til 0,5% fra det ene årskullet til det andre for kullene 1943–49 og i tillegg ble statens bidrag til overgangsordningene økt noe mer enn opprinnelig tenkt. Beregnet innsparing etter «nye AFP» ble dermed «bare» 300 milliarder kr., altså fortsatt 100 milliarder mer enn det stortingspartiene la til grunn for forliket et år tidligere.

Det den borgerlige opposisjonen derimot har rett i, er at begrunnelsen for AFP-avtalen har bortfalt. Hvorfor skal dette bare gjelde for arbeidstakere med tariffavtale når det kommer som et rent påslag på folketrygden i form av en 0,314% høyere pensjonsberegning enn for alle de andre?

Som ordning for sliterne i arbeidslivet blir «nye AFP» nedtonet. Men fra sosialdemokratene blir «nye AFP» naturlig nok forsvart som et gode for de fagorganiserte som gjør at det også i framtiden vil være lønnsomt å organisere seg. Som forbundslederen i NNN formulerte det:

«Jeg mener vi faktisk har fått til en bedre AFP som også i realiteten er en tjenestepensjonsordning, forbeholdt bare de som er omfattet av en tariffavtale.»²

AFP som tjenestepensjonsordning – det var vel ikke helt i tråd med LO-kongressens vedtak? Jeg er stygt redd for at det nettopp kan bli «omkamp i 2017» slik LO-ledelsen argumenterer overfor kritikerne dersom det viser seg at den nye avtalen avdekker store svakheter. Men det blir nok på helt andre premisser enn det som markedsføres fra LO i dag.

Propagandakampanjen

Venstresiden i LO ble rimelig sjokkert da det gikk opp for oss hva den nye avtalen faktisk inneholdt. Det verst tenkelige alternativet fra AFP-utredningen var lagt til grunn. Kritikken fra *Aksjon forsvar AFP* og andre ble etter hvert så skarp at LO-ledelsen måtte trå til med en omfattende propagandakampanje for å sikre ja-flertall ved uravstemningen. I tillegg til det vanlige informasjonsmaterialet som ble sendt ut til klubber og foreninger, fikk vi både helsides annonser i riksdekkende aviser og radioreklame! Og leder for Transportarbeiderforbundet, SV-eren Per Østvold, ble sendt av gårde for å knuse Nei-opposisjonen der den sto sterkest, blant annet i Trondheim.

Han og de andre LO-toppene tok alle sosialdemokratiske hersker-teknikker i bruk. Nå var det plutselig blitt slik at en ikke kunne opponere mot et samlet Storting. Gitt premisset for pensjonsreformen kunne en ikke ha fått noen annen AFP enn det som ble tvunget fram under trusselen om streik mot vår egen regjering. Kritikerne var kun representanter for Rødt med en helt annen politisk agenda.

Ifølge folk som var til stede på konferansen i Trondheim opptrådte representantene fra LO-ledelsen helt rabiatt. Mens de selv fikk ca 60 minutter

taletid til å forsvare meklingsresultatet og latterliggjøre opposisjonen, ble Arne Byrkjeflot (leder LO Trondheim) og Stein Aamdal (fra Aker Verdal og leder av *Aksjon Forsvar AFP*) kun tildelt 5 minutter til sammen. Per Østvold var den verste til å raljere.

«Men Roar Flåthen overlot til våpendrager Per Østvold å fyre av de tøffeste salvene. Arne Byrkjeflot og LO Trondheim var nedslagsområdet. – Juks og fanteri, ropte forbundslederen i Transportarbeiderforbundet», sto det i *Adresseavisens* kommentarartikkel dagen etterpå. Motivet var sannsynligvis å bidra til å unngå streik og dermed regjeringskrise, men den oppgaven som Per Østvold tok på seg i den avsluttende fasen av tariffoppgjøret vil for alltid hefte ved SVs rolle i pensjonskampen.

Mens LO-ledelsen altså kjørte knalltøft ut mot venstreopposisjonen, var den generelle retorikken preget av den samme pensjonspolitiske nytalen som hele reformen bærer preg av: AFP-avtalen blir ikke bare «sikret», den er blitt «bedre», den «videreføres» og den «forsterkes». En måtte være bra skolert for å kunne avsløre det reelle innholdet av slike honnørord.

Samtidig med enigheten om en ny AFP-avtale hadde LO også forhandlet seg fram til dels betydelige lønnstillegg gjennom dette tariffoppgjøret, godt hjulpet av stigende mangel på arbeidskraft. De forutgående forbundsvisе tilpasningsforhandlingene ga blant annet vesentlige hevinger av minstelønns-satsene innenfor flere overenskomstområder. Da sluttresultatet ble klart hadde flere bransjer innenfor NNN fått lønnstillegg i størrelsesorden ti kroner timen. Resultatet ble deretter. Høy deltakelse ved uravstemningen og et Ja-flertall på nærmere 72%.

Offentlig sektor

Også i offentlig sektor må AFP-ordningen revideres i tråd med pensjonsreformen. Saken er litt mer komplisert fordi førtidspensjonen er en del av de offentlige ansattes tjenstepensjoner som har en del særegenheter. Ett av elementene er at en 65-åring med 30 års opptjeningstid har krav på full pensjon, dvs. 66% av sluttlønn. En så god pensjonsordning er begrunnet i de relativt sett lave lønnsnivåene i offentlig sektor, men står sjølsagt i direkte motsetning til prinsippene for pensjonsreformen.

Stortingsmeldingen om *Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden* slår fast følgende:

«I Stortingsvedtaket heter det at tjenstepensjon tilsvarende to tredjedeler av sluttlønn i offentlig sektor (bruttoordninger) videreføres. Stortingsvedtaket påpeker samtidig at de offentlige tjenstepensjonsordningene må tilpasses den nye folketrygdmodellen, uten at dette svekker de offentlige tjenstepensjonene, men slik at de også omfattes av delingstall og ny indeksering. Vedtaket om levealdersjustering kan under gitte forutsetninger innebære en begrensning i retten til 66 pst. pensjon.»³

Å innføre delingstall og ny indeksering er en underlig form for å unngå svekkelse av tjenstepensjonene. Det virkelige innholdet her er at de offentlige ansatte må bli gjenstand for samme reduksjon av pensjonsnivået som de ansatte i privat sektor. Noe annet er en politisk umulighet sett fra Maktas synsvinkel. Dermed kommer en også på kollisjonskurs med fagforeningene i stat og kommune. Unio markerte dette sterkt i forkant av tariffoppgjøret i 2008, men brikkene falt tilsynelatende på plass og kun lærerne gikk ut i streik, men da på grunnlag av for lav lønnsregulering. Men hva ble så resultatet når det gjaldt AFP-avtalen?

I hovedsak ble det en blåkopi av løsningen i privat sektor, dvs. samme prinsipper for opptjening av AFP-tillegg på 0,314%, nøytral utforming av påslaget (dvs. brutto skal bli den samme uavhengig av antall år en tar ut AFP-pensjon), osv. De nøyaktige formuleringene skal bestemmes i forbindelse med revisjonene av selve pensjonsordningene og er forutsatt ferdige til tariffoppgjøret i 2009. Dette skal forberedes av et partssammensatt utvalg som har fått den føringen at man skal tjene opp mer pensjon hvis man jobber lenger, noe som punkterer 30-årsregelen. Det eneste lysglimtet er at de fagorganiserte i prinsippet får stemmerett over resultatet av forhandlingene.

Vi kan med andre ord se for oss den samme massive kampanjen for å oppnå ja-flertall i offentlig sektor som i privat sektor. Problemet for de rød-grønne er da at dette kommer rett i forkant av Stortingsvalgekampen. I en viss forstand står mer på spill for de ansatte i offentlig sektor enn i privat. Hele tjenstepensjonen er i støpeskjeen.

Det har derfor vært gunstig for makta at spørsmålet om gullpensjonene for stortingsrepresentantene kom opp i løpet av høsten. Reaksjonene på granskingsutvalgets rapport i begynnelsen av januar tyder da også på at det vil bli fremmet konkrete forslag til innstramminger. Uten en slik opprydding kan det teoretisk bli nei-flertall. Reaksjonene mot at de som setter ned pensjonene til folk flest har sikret seg sjøl utover all rimelighet, vil ellers bli for sterke.

Dermed ligger det an til at det avgjørende slaget i stedet kan komme til å stå på LO-kongressen i mai 2009. Løsningene vil nok bli godtatt der ved hjelp av de vanlige hersketeknikkene, men det blir samtidig vanskelig å skape noen stor entusiasme foran den kommende valgkampen.

I etterkant av dette valget vil derimot både pensjonsreformen og «nye AFP» tale sitt eget tydelige språk når den enkelte arbeidstaker har kommet så langt i livet at hun eller han skal gå av med pensjon. Selv om reformen er vedtatt av samtlige partier på Stortinget unntatt FrP, vil den sittende regjering få ansvaret når enkeltskjebnene blir avdekket.

Kanskje det blir en fordel for både AP og SV hvis de *ikke* sitter med regjeringsmakten etter neste Stortingsvalg? Og hvordan skal venstresida forholde seg til dette? Vi står overfor en rekke dilemmaer som krever en stor grad av taktisk kløkt hvis vi skal unngå den fryktede lemenmarsjen til høyre.

Front med sosialdemokratiet en umulighet?

Innenfor RV-bevegelsen, nå partiet Rødt, har det i lang tid pågått en debatt om karakteren til sosialdemokratiet generelt og den rødgrønne regjeringen spesielt.

I en lengre kronikk i *Klassekampen* 19.11.2003 skrev daværende leder Jorun Gulbrandsen og nestleder Asgeir Bell i AKP om det kommende rødgrønne regjeringsprosjektet at det mest sannsynlig ville havarere. De mente at det «er en virkelig avsporing i arbeidet for å utvikle det politiske opprøret mot finanskapitalens diktatur i Norge.» Avslutningsvis viste de til oljeprofitten som

«muliggjør oppkjøp av sosiale grupper og sjikt. Det finnes derfor et objektivt grunnlag for radikal forsumping i de best betalte sjikta i foreningsliv, offentlig forvaltning og delvis på kultur-, utdannings- og mediesektoren. I motsetning til AP-ledelsen som har hatt det faglige byråkratiet som fast sosial basis for sin makt, utgjør trolig dette omtalte sjiktet noe av SV-ledelsens maktbasis. En identifikasjon med samfunnet og dets maktorganer har sannsynligvis ført til ønsket om regjeringsmakt. Men 'venstre' er det ikke.»

SVs faneflukt fra sin egen politikk i regjeringsposisjon medførte at Gulbrandsen og Bell i en viss forstand fikk rett i sine spådommer. Men som verktøy til å forstå sosialdemokratiet er denne type klassisk ml-analyse ubrukbar. En marxistisk analyse må i stedet gjøre oss i stand til å utnytte og utvikle de motsigelsene som eksisterer innenfor den formelle sosialdemokratiske bevegelsen. De representerer motsatte klasseinteresser. Både strategisk og taktisk må vi derfor søke samarbeid med det reelle sosialdemokratiet for å bekjempe det formelle, dvs. dagens utøvere av «finanskapitalens diktatur» for å bruke det uttrykket. Den stigende uroen innenfor SV over manglende resultater for å si det pent, kan vel heller neppe kalles «radikal forsumping»? Slik utskjelling bidrar ikke akkurat til å styrke samarbeidsklimaet.

Den grunnleggende feilen i analysen til de ortodokse ml-erne er at en blander sammen direktørsjiktet i AP som opplagt tilhører borgerskapet med sosialdemokratiets rolle i sin alminnelighet. For sosialdemokratiet er et ektefødt barn av arbeiderbevegelsen og ingen ytre konspirasjon mot arbeiderklassen. I motsetning til de revolusjonære retningene som vil oppheve kapitalforholdet, tror sosialdemokratene imidlertid at den beste samfunnsformen kan oppnås gjennom samarbeid med kapitalen.

Balanse mellom arbeid og kapital er sosialdemokratenes ideologiske budskap, og *fordelingspolitikk* er deres viktigste virkemiddel og kjennetegn. Det plasserer dem til venstre på den politiske skalaen, og i maktposisjon gir dette åpninger som kan påvirke styrkeforholdet mellom arbeiderklassen og borgerskapet. Karakteristikk av AP- og LO-ledelsen som «borgerskapets

foretrukne administratorer av kapitalismen» bidrar i virkeligheten til å svekke dette styrkeforholdet.

Svakheten

Sosialdemokratenes svakhet ligger derimot i at de aksepterer kapitalistenes eiendomsrett og styringsretten som grunnlag for samfunnsformasjonen. De har aldri hatt til hensikt å utfordre makta til den herskende klassen. Den praktiske politikken deres begrenser seg i stedet til nettopp fordeling og forhold som tilhører den politiske overbygningen i samfunnet, slik som likestilling, skolepolitikk og kulturpolitikk. Den økonomiske basisen tør eller vil de ikke røre, og overfor turbokapitalismen blir de i villrede. Hvordan skal den tøyles uten at en rokker ved selve fundamentet?

Det er derfor de blir handlingslammet når Union eller Tiedemanns skal legges ned. De tror at de kan balansere tjenestedirektivet med særegne tiltak mot sosial dumping, og at pensjonsreformen er like nødvendig i rike olje-Norge som i resten av Vesten. Da må det riktige være å stille seg i spissen for gjennomføringen for å unngå de verste utslagene. I etterkant av pensjonskommisjonen retter SV-ledelsen og de andre sosialdemokratene opp den skjeve fordelingsprofilen som proporsjonaliteten mellom inntekt og pensjon opprinnelig førte til. De pynter på formen, men aksepterer innholdet.

Gjennom regjeringsdeltakelsen har SV som parti forlatt sin særegne plattform i norsk politikk. Partiets manglende handlekraft i retning av å kjempe fram reformer som forbedrer arbeidsfolks posisjon økonomisk og politisk slik velgerne forventet, og dets deltakelse i det største angrepet på velferdsstaten i nyere tid, har medført en betydelig svekkelse av SVs posisjon i fagbevegelsen. Dette undergraver den positive utviklingen vi ellers har opplevd. For globalisering og turbokapitalisme har åpnet et rom til venstre og lagt grunnlaget for en ny type samarbeid på grunnplanet i fagbevegelsen.

Hvis fagbevegelsen skal oppnå sine mål er det helt nødvendig å opptre som en sjølstendig kraft uavhengig av de politiske partiene. Det historiske grunnlaget for et slikt nytt samarbeid på tvers av tidligere politiske og ideologiske skillelinjer ligger i at både de kommunistiske, sosialistiske og sosialdemokratiske retningene innenfor arbeiderbevegelsen har møtt veggen. Etter kollapset for sosialismen i Kina og Øst-Europa finnes det ikke lengre noe kommunistisk «fyrårn». Alle de kommunistiske retningene har endt opp i nye overklassediktaturer som til slutt smuldrer opp innenfra.

For sosialdemokratene er problemet at det ikke lengre finnes noe borgerskap som vil inngå klassekompromiss med dem på det nivået som arbeiderbevegelsens ambisjoner krever. Så lenge kapitalen ser seg tjent med klassekompromisset med arbeiderklassen kan de la dette kompromisset bli forvaltet av sosialdemokratiet. Med utviklinga av den moderne turbokapitalismen står dette kompromisset nå i veien for profitten. AP rystes av indre spenninger

fordi situasjonen tvinger sosialdemokratiet til venstre *hvis de fortsatt skal være sosialdemokrater.*

Dette er den sosiale basisen for samarbeidet som har oppstått på venstresida, først og fremst med utgangspunkt i fagbevegelsen. På sett og vis sitter de ulike politiske retningene i den samme gjørma og det er bare gjennom samhandling det er mulig å finne en vei ut av den defensive posisjonen vi befinner oss i. Alternativet vil være å legge terrenget åpent for at høyrepopulistene i FrP skal ta over hegemoniet.

Fagbevegelsen og Stortingsvalget

En del av strategien må derfor være å gå inn for gjenvalg av de rødgrønne ved Stortingsvalget i 2009 for å unngå noe som er verre. Men innfallsvinkelen må være en annen enn tidligere, og taktikken vil bare lykkes hvis også Rødt oppnår Stortingsrepresentasjon.

Denne gangen vil det ikke fungere dersom LO-kongressen skulle vedta en ny blankofullmakt til det rødgrønne regjeringsprosjektet. Skuffelsen over regjeringens handlekraft blant folk flest er så stor at dette bare vil drive enda flere av LOs medlemmer over i FrPs armer. Det er heller ikke egnet til å skape tilstrekkelig *entusiasme* for valgkampen blant de tillitsvalgte og aktivistene at alternativet er så mye verre. En oppramsing av mindre betydningsfulle saker der AP står på riktig side slik signalene rundt årets kampanje kan tyde på, vil heller ikke være godt egnet. Kampen for et anstendig arbeidsliv er viktig nok for å fjerne flere av de kriminelle elementene på arbeidsgiversida, men den endrer ikke styrkeforholdet mellom klassene.

Derimot trenger vi nå et begrenset antall symbolsaker som betyr mye for fagbevegelsen og som AP og SV forplikter seg til å gjennomføre i regjeringsposisjon. Det må være *fagbevegelsen* som tydelig markerer hva vi er ute etter, og politikerne må så garantere å gjennomføre det. Temaer som egner seg til denne type markering kan være effektive tiltak mot sosial dumping (bl.a. solidaransvar og allmenngjøring av tariffavtaler), etablering av et skikkelig industrikraftregime, likestilling av skift og turnus og innføring av en betydelig kvinnelønnsnett. LO-lederens utspill om å fjerne ufrivillig deltid peker i denne retning. Det er bare slike større symbolsaker som igjen kan tenne grunnplanen i fagbevegelsen. Det er utvilsomt riktig å delta i LOs kampanje for å bidra til å binde opp APs forhold til fagbevegelsen. Men taktikken må altså spisses for å bli vellykket.

Jeg har bevisst latt være å ta med stans av pensjonsreformen. De kravene som stilles, må være mulige for AP å innfri. Derimot kan partiet Rødt delta i fronten for å unngå en Høyre/FrP-regjering med et slikt krav. Velgere som er misfornøyd med AFP-avtalen får da et alternativ til å stemme på populistene i FrP eller å bli hjemmesittere.

Rødt får med ande ord en særegen rolle i denne fronten, både under valgkampen og etterpå. SVs opptreden som regjeringspartner viser at det må

være en kraft til venstre for regjeringen dersom de virkelige venstrekraftenes krav skal målbæres inne på den parlamentariske arenaen. Mulighetene for Rødt er der selv om venstresida i SV skulle greie å kjempe fram et mer radikalt preg på dette partiet før den kommende valgkampen. SVs svik, blant annet i pensjonsspørsmålet og Afghanistan-krigen, har svekket partiets image som venstrekorrektiv til AP. Bare praksis, og ikke program, kan rette opp SVs tapte legitimitet.

Enkelte galluptall i desember (2008) kan tyde på at SVs dissens mot tjenestedirektivet har fungert positivt i fagbevegelsen. Dette kan utløse flere soloutspill på slutten av regjeringsperioden. Problemet er at aksepten for pensjonsreformen og den kommende uroen rundt de offentlige ansattes tjenestepensjoner skaper en grunnleggende mistillit til hva dette partiet faktisk gjør etter valgnatta. Drømmesituasjonen for SVs venstrefløy må derfor være et Rødt (på vippen?) på Stortinget. Og omvendt vil en slik situasjon bety en gigantisk mulighet for Rødt til å avkle Stoltenberg-fløyen sin falske sosialdemokratiske retorikk og nytale.

De fleste aktivistene i fagbevegelsen står sannsynligvis uten noe formelt partimedlemskap. Hvis dette skal bli et felles løft der vi utløser engasjementet blant dette flertallet, er vi avhengige av samarbeid og en gjensidig respekt for hverandres ulike politiske og ideologiske ståsteder. Til en viss grad konkurrerer AP, SV og Rødt om de samme velgerne, og Rødt har som jeg har vist i denne artikkelen mye å kritisere AP og SV for. Omvendt hefter det forhold ved Rødts/RVs program og historie som gjør at mange fortsatt er skeptiske til samarbeid med oss.

Partiet Rødt vil isolere seg ved å ikke delta i fagbevegelsens arbeid for ny rødgrønn valgseier, men medlemmene i AP og SV må også ha kritikerne med i fronten hvis ikke grunnplanet skal vende dem ryggen. Dette krever kløkt på begge sider. Å balansere mellom kritikk og uenighet på den ene siden og nødvendigheten av samarbeid på den andre, er ikke enkelt. Torstein Dahle bidro konstruktivt til dette da han i forbindelse med en Gallup for TV2 i desember 2008 som viste 2,7% og 2 mandater til Rødt, uttalte at Rødt går inn for en regjering *så langt til venstre som mulig* og uten Siv eller Erna i statsministerstolen.

To tanker i hodet

På ytterste venstrefløy finnes det flere som er imot en slik strategi. Tidligere nestleder i AKP, Kenneth Fuglemsmo, mener at FrP ikke er en strategisk viktigere motstander enn AP-ledelsen(!) «Vår strategiske oppgave fram mot 2009 er ikke å demme opp for en Høyre-FrP-regjering.»⁴

Dette er svært korttenkt. Det vil være en fordel for alle som vil dra den sosiale bevegelsen ytterligere til venstre om de rødgrønne gjør seg verdige til ny tillit. En Høyre- eller FrP-dominert regjering vil bety mer EU-tilpasning, svekkede faglige rettigheter, økt sosial dumping og større krigsdeltakelse.

Fagbevegelsen vil komme enda mer på defensiven, og styrkeforholdet mot kapitalkreftene blir ytterligere svekket. Samtidig vil fortsatt privatisering, nye angrep på pensjonsnivået og oppsigelse av AFP-avtalen kunne medføre at Stoltenberg-fløya i AP igjen kan framstå som venstrealternativet. I et slikt framtidsscenario blir oppbruddet til det virkelige venstre forsinket.

Det gjelder altså å ha to tanker i hodet samtidig. Det gir sjelden resultater å stå på sidelinja og gneldre.

NOTER

- 1) Se for eksempel boka *Hvem tjener på pensjonsreformen?*, utgitt av Rødt, november 2008.
- 2) Forbundsleder i NNN, Jan Egil Pedersen, *Næringsmiddelarbeideren*, nr. 4, 2008.
- 3) Stortingsmelding nr. 5 2006-07, s. 131.
- 4) *Klassekampen*, 02.04.2007. Fuglemsmo er når dette skrives medlem av det såkalte «Tjen Folket» og talsmann for «Revolusjonær Kommunistisk Ungdom» som ble opprettet etter at Rødts ungdomsorganisasjon Rød Ungdom ekskluderte 12 medlemmer av Tjen Folket. Denne grupperingen har utmerket seg bl.a. ved å spraye Stalin-bilder på husvegger og tagge ned dørene til SV-kontorer med griseblod. Ifølge klassisk ml-teori vil imperialismen og monopolkapitalen alltid ha behov for en ultra-venstrefløy som kan avspore folkets kamp når kommunistene er i framgang. Trotskistene ble antatt å inneha denne rollen. Det er en historisk ironi at de trotskistiske provokatørene og politiagentene nå befinner seg i en *stalinistisk* sekt, men som like fullt har som strategisk oppgave å forhindre valgframgang for Rødt.